

УДК 37.011.3-051:78:787.61

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.109.35>

Сологуб В. Д.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ (НА ПРИКЛАДІ ГІТАРИ)

У статті обґрунтовується інтегративний підхід до інструментальної підготовки майбутніх вчителів музики, на прикладі класичної гітари. Поточні трансформації в педагогічній освіті суттєво змінили професійну ідентичність музичних педагогів, змістивши акцент з віртуозності, орієнтованої на виконання, на багатовимірну педагогічну компетентність. У контексті середньої освіти інструментальну майстерність не можна звести до технічного виконання; вона функціонує як дидактичний ресурс, що підтримує акомпанемент, створення ансамблевих форм, теоретичну базу, роботу в класі та позакласні музичні ініціативи. У дослідженні стверджується, що перенесення виключно музично-виконавських моделей в педагогічну освіту є методологічно невірним, оскільки такі моделі надають пріоритет художній інтерпретації та розширенню репертуару над педагогічними цілями. Спираючись на концепції рефлексивної практики та партисипативних перспектив у музичній освіті, інструментальна компетентність концептуалізується як педагогічно опосередкована музикальність. Інструментальна підготовка інтегрує чотири взаємопов'язані виміри: технічно-виконавський розвиток, теоретичну грамотність, педагогічне посередництво та комунікативно-організаційну компетентність. Особлива увага приділяється гітарі завдяки її мобільності, доступності та соціально-культурній актуальності в сучасній молодіжній культурі. Ці характеристики дозволяють гнучко впроваджувати її на уроках та в неформальних освітніх умовах, сприяючи інклюзивній участі та творчій взаємодії. Запропонована модель переосмислює інструментальну майстерність не як автономну художню мету, а як структурно диференційований компонент професійного формування вчителя, узгоджений з освітньою місією шкільного музичного викладання. Окреслено практичні наслідки для розробки навчальних програм у рамках програм підготовки вчителів музики.

Ключові слова: інтегративний підхід, інструментальна підготовка, підготовка вчителів музики, гітара, акомпанемент, створення ансамблевих форм, професійна компетентність вчителя.

Сучасні перетворення в педагогічній освіті значно змінили професійний профіль майбутніх вчителів музики. У контексті середньої освіти інструментальна компетентність більше не обмежується розвитком техніки виконання, а функціонує як багатовимірний педагогічний ресурс. Ця зміна вимагає перегляду принципів, що лежать в основі інструментальної підготовки в рамках програм підготовки вчителів музики, які принципово відрізняються від підготовки виконавців. Якщо остання надає пріоритет художній інтерпретації, технічній віртуозності та розширенню репертуару, то педагогічна освіта вимагає поєднання виконавських навичок з педагогічними, теоретичними та комунікативними. У шкільній практиці музичний інструмент є дидактичним інструментом для акомпанементу, демонстрації музичних стилів, організації ансамблю та позашкільних музичних ініціатив.

Включення гітари до програм підготовки вчителів відображає її практичні переваги: мобільність, доступність для групової роботи та її актуальність для сучасної музичної культури. Однак методологічні основи навчання гри на гітарі часто залишаються вкоріненими в традиційних парадигмах виконавської майстерності. В результаті виникає розбіжність між моделями навчання, орієнтованими на виконавську майстерність, та педагогічними реаліями шкільної музичної освіти. Вирішення цієї розбіжності вимагає розробки інтегративного підходу до інструментальної підготовки. Такий підхід передбачає систематичну координацію технічно-виконавського розвитку, музично-теоретичної грамотності, компетентності в супроводі, навичок керівництва ансамблем та педагогічної рефлексії. У цих рамках навчання гри на гітарі стає не просто процесом освоєння репертуару, а комплексним формуванням професійних компетентностей, що відповідають освітній місії шкільного вчителя музики.

Метою статті є обґрунтування інтегративного підходу до інструментальної підготовки майбутніх вчителів музики на прикладі гітари, що передбачає необхідність окреслення структурних компонентів такого підходу та визначення його педагогічного потенціалу у сучасній педагогічній освіті.

Концептуалізація інтегративного підходу до інструментальної підготовки в педагогічній освіті вимагає переосмислення взаємозв'язку між знаннями з предмета, виконавською майстерністю та педагогічною практикою. У контексті підготовки вчителів музики, володіння інструментом не можна трактувати виключно як технічно-виконавську майстерність; скоріше, це слід розуміти як педагогічно опосередковану музикальність. Дослідження, присвячені передвищій фаховій та вищій музичній освіті, демонструють, що високий рівень виконавської майстерності не завжди означає педагогічну підготовленість. Продуктивною відправною точкою для цієї дискусії є поняття педагогічного знання змісту, запроваджене Лі Шульманом, який підкреслює, що ефективно викладання передбачає не тільки володіння предметом, а й розуміння того, як цей зміст може бути представлений, трансформований та адаптований для учнів з різним досвідом та здібностями. Шульман визначає ці знання як такі, що включають «найкорисніші форми представлення ідей, найпотужніші аналогії, ілюстрації, приклади, пояснення та демонстрації – одним словом, способи представлення та формулювання предмета, які роблять його зрозумілим для інших» [5, с. 9]. У рамках підготовки

музичних педагогів цей принцип означає, що інструментальна компетентність повинна бути реорганізована відповідно до освітніх цілей. Технічні навички та знання репертуару стають значущими лише в тій мірі, в якій вони інтегровані в здатність вчителя пояснювати музичні структури, демонструвати стилістичні особливості твору та насамперед сприяти колективному музикуванню.

Перехід від навчання, орієнтованого на виконання, до педагогічно орієнтованої підготовки також співзвучний концепції Дональда Шона. На його думку, професійна компетентність формується через рефлексію в дії та рефлексію над дією. «Коли хтось рефлексує в дії, він стає дослідником у практичному контексті. Він не залежить від категорій усталеної теорії та техніки, а конструює нову теорію унікального випадку. Його дослідження не обмежується обговоренням засобів, яке залежить від попередньої домовленості про цілі. Він не розділяє засоби та цілі, а визначає їх інтерактивно, формулюючи проблемну ситуацію» [4, с. 69]. Тому для майбутніх вчителів музики інструментальна підготовка повинна перетворитися на здатність оцінювати власні виконавські рішення у зв'язку з педагогічними цілями. Інструмент стає засобом, за допомогою якого навчальні стратегії перевіряються, коригуються та вдосконалюються в реальних освітніх контекстах.

З точки зору філософії музичної освіти, функціональна роль музичної діяльності виходить за межі естетичного самовираження. Згідно концепції Крістофера Смолла, який розглядає музику як форму соціальної дії, увага має надаватися взаємодії та спільному створенню сенсу. Смолл висловив таку думку: «Музикувати – це брати участь у будь-якій якості в музичному виконанні, чи то виконуючи, чи то слухаючи, чи то репетируючи, чи то практикуючись...» [6, с. 9]. У шкільному середовищі інструментальна компетентність набуває цінності насамперед завдяки своїй здатності організовувати музичну комунікацію: акомпанемент, створення ансамблевих форм, імпровізаційну взаємодію та підтримку вокального виконання. Таким чином, інструментальна підготовка майбутніх вчителів повинна бути узгоджена з моделями музичної практики, що передбачають участь, а не виключно з парадигмами сольного виконання.

Ці теоретичні позиції сукупно обґрунтовують необхідність інтегративної моделі інструментальної підготовки. Така модель передбачає взаємозв'язок чотирьох вимірів: розвиток виконавської техніки, теоретичну музичну грамотність, педагогічні виміри й організаційні та комунікативні компетенції. Інтегративний підхід не відкидає стандартів виконавської майстерності, а переосмислює їх у контексті освітньої місії шкільного музичного навчання.

У цих рамках гітара слугує репрезентативним прикладом. Її доступність для групової роботи створює сприятливі умови для інтеграції акомпанементу, теоретичного пояснення, ансамблевої взаємодії та творчих експериментів. Отже, викладені вище теоретичні засади надають методологічну підтримку для переосмислення інструментальної підготовки не як відтворення виключно виконавських моделей, а як структурно диференційованого компонента педагогічної освіти. Інструментальне виконавство майбутніх вчителів має готувати їх до організації музичних просторів, що базуються на взаємодії – гра акомпанементу, у складі ансамблю, спільне музикування, що заміщає потребу в розвитку виключно індивідуальної віртуозності.

Емпіричні дослідження в галузі інструментальної педагогічної освіти підтверджують цю переорієнтацію. Гонсало Лопес-Інігес і Хуан Ігнасіо Посо аналізують, як конструктивістські педагогічні переконання досвідченого викладача інструменту реалізуються у реальній практиці уроку та яким чином вони впливають на характер взаємодії зі здобувачем освіти. «Згідно з онтологічними припущеннями, навчання можна розглядати як складні системи (наприклад, процеси саморегуляції), якими учень керує зсередини з метою формування та розвитку здібностей або стратегій» [3, с. 98]. Дослідження демонструє, що діалогічне навчання, яке центроване на здобувачі освіти, сприяє глибшим когнітивним процесам, розвитку рефлексії та перенесенню знань, на відміну від традиційної трансмісивної моделі інструментальної підготовки.

Аналогічно, Леон Р. де Брюїн підкреслює важливість зворотного зв'язку для формування процесів навчання гри на інструментах на різних професійних етапах. «Зворотний зв'язок залишається вирішальним інтерактивним компонентом викладання музики. Питання про те, як ми залучаємо учнів до навчання та спрямовуємо їх на стійкі та тривалі навчальні шляхи, підкреслює необхідність розглянути, як ми можемо навчати музиці, інструменту, а також дитині більш захопливим та цілісним способом» [1, с. 43]. Ці висновки свідчать про те, що педагогічне посередництво та комунікативна компетентність не є доповненням до навчання гри на інструментах, а є його структурною складовою.

Праці, присвячені конкретно педагогіці гри на гітарі, ще більше ілюструють, як інструментальну практику можна інтегрувати в педагогічний процес. Сігрід Джордал Гавр, Лаурі Вякева, Катаріна Р. Крістоферсен та Егіл Хаугланд, досліджуючи навчання гри на гітарі в рамках освіти вчителів музики в країнах Північної Європи, показують, що навчання гри на гітарі може слугувати місцем, де перетинаються технологічні інструменти, виконавські навички та педагогічні знання. «Музичні ігри можна концептуалізувати як діяльність, яка розширює охоплення того, що можна вважати «ігровим» та «серйозним»» [2, с. 21]. Їх розробки, присвячені використанню цифрових інструментів у підготовці вчителів музики, додатково підтверджують необхідність інтегративного підходу до інструментальної освіти. Зокрема, у кейс-дослідженні застосування музичної відеогри Rocksmith у підготовці майбутніх учителів електрогітари та бас-гітари автори показують, що інструментальне навчання в цифровому середовищі активізує не лише виконавські навички, але й педагогічне осмислення музичного матеріалу. Автори демонструють, що взаємодія з ігровим форматом сприяє

артикуляції професійного знання вчителя через поєднання предметного, педагогічного та технологічного компонентів (у межах моделі ТРАСК).

Дослідження просунутого навчання гри на гітарі, такі як аналіз педагогіки майстер-класів Ріцери Зорзаль та Освальдо Лоренцо [7], показують, що викладання гри на гітарі охоплює втілену комунікацію, інтерпретаційний діалог та контекстуальну реакцію. Хоча умови майстер-класів відрізняються від шкільних класів, визначені ними педагогічні принципи – адаптація, демонстрація, керована рефлексія – є такими, що можуть бути перенесені в контекст підготовки педагогів.

У сукупності ці теоретичні та емпіричні перспективи обґрунтовують необхідність інтегрованого підходу до підготовки інструменталістів. Гітара, з її гармонійною повнотою, поліфонічною фактурою та практичною мобільністю, є особливо придатним засобом для інтеграції технічно-виконавського розвитку, теоретичного пояснення, практики акомпанементу, керівництва ансамблем та педагогічної рефлексії в рамках єдиної моделі навчання. Інтегративний підхід, запропонований у цьому дослідженні, не має на меті замінити стандарти виконавської майстерності спрощеними педагогічними вимогами. Натомість задача постає у перегляді внутрішньої логіки інструментальної підготовки, коли професійним результатом є викладання в загально-освітній школі, а не концертне виконання. У педагогічній освіті інструмент не може залишатися автономною художньою сферою; він з необхідністю постає частиною навчальних практик.

По-перше, технічна компетентність залишається незамінною. Звукоутворення, ритмічна стабільність, контроль артикуляції та стилістична обізнаність формують необхідну основу професійної авторитетності. Однак у рамках підготовки вчителів технічний розвиток набуває іншого спрямування. Основною вимогою є не віртуозність, а скоріше адаптивність. Майбутній вчитель музики повинен вміти впевнено акомпанувати, транспонувати за необхідності, пристосовувати гармонійні послідовності до різних вокальних діапазонів та відтворювати будь-яку фактуру. Тому технічна майстерність оцінюється з точки зору педагогічної функціональності, а не художньої складності.

По-друге, робота з інструментом повинна створювати простір, де теоретичні знання стають наочними. Гітара є чудовим засобом для ілюстрації специфіки інтервальних та гармонійних співвідношень, принципів голосоведення, кадансових зворотів. Коли теорія втілюється в реальному звукоутворенні, вона стає більш зрозумілою.

Інструментальна підготовка в педагогічній освіті повинна мати достатню аргументацію, адже здобувачі освіти повинні не тільки виконувати репертуар, але й чітко формулювати, для чого використовуються конкретні технічні музичні рішення. Короткі пояснення стратегії використання певної аплікатури або обґрунтування гармонійної послідовності перетворюють виконавську діяльність на репетицію. Таким чином, майбутній вчитель розвиває здатність перетворювати особисті музичні здібності на знання, які можна передати іншим.

Не менш важливою є функція інструменту в ансамблі та акомпанементі. У шкільному контексті гітара часто виступає центром колективного музикування. Вона стабілізує темп, підтримує вокальну інтонацію та є центральним учасником групи. Отже, інструментальна підготовка повинна включати систематичне навчання методам спрощення фактури, елементарному аранжуванню та керування невеликими ансамблями. Також треба зазначити, що професійна реальність шкільного вчителя музики виходить за межі формальних уроків, адже велику роль відіграють позакласні ініціативи – неформальні ансамблі, тематичні музичні заходи, спільні проекти, організація яких залежить від вчителя. Мобільність гітари та її зв'язок із сучасними виконавськими практиками роблять її особливо придатною для таких заходів. Отже, інтегративний підхід включає здатність підбирати репертуар, який відповідає смакам підлітків, а також поєднувати класичні та популярні твори й заохочувати креативну концертну діяльність учнів.

Проте всі ці аспекти не слід розуміти як ізольовані компоненти, що розташовані в деякому ієрархічному порядку, адже в практичному вимірі вони постійно перетинаються. Технічно-виконавська вправність забезпечує теоретичну ясність; теоретична обізнаність впливає на рішення щодо акомпанементу; досвід ансамблю вдосконалює комунікативні якості. Таким чином, інтегративна модель функціонує як динамічна система, в якій інструментальні практичні навички постійно переосмислюються через освітні цілі.

Враховуючи практичні вимоги шкільного навчання, окремий модуль у рамках інструментального курсу може бути присвячений акомпанементу та елементарному аранжуванню музики за участі гітари. Це може включати: розробку стандартних моделей акомпанементу, придатних для дитячого та підліткового репертуару; вправи на транспозицію; адаптацію популярних пісень у спрощеній фактурі; вправи для розвитку координацію рухів рук. Від здобувачів освіти також може вимагатися створення коротких ансамблевих аранжувань та їх втілення у вигляді репетиції з однолітками, імітуючи реальні умови в класі.

Після виконання або акомпанементу твору здобувачів освіти можна попросити проаналізувати: яким педагогічним цілям може служити цей матеріал; які технічні аспекти можуть створювати труднощі для школярів; як конструктивно можна сформулювати зворотний зв'язок. Здобувачі освіти можуть спланувати тематичний музичний вечір, створити невеликий гітарний ансамбль для підлітків або розробити урок, що об'єднує практику роботи з класичним та сучасним репертуаром.

Критерії оцінювання повинні відображати інтегративні пріоритети. Окрім оцінювання технічно-виконавської точності та музичної виразності, оцінювання може включати специфіку акомпанементу; ясність

педагогічного пояснення; навички керування ансамблем; адаптивність та креативність в аранжуванні матеріалу. Водночас практична реалізація цієї моделі може зіткнутися з кількома труднощами: обмежена кількість навчальних годин, неоднорідність попередньої підготовки студентів (особливо коли здобувачі освіти мають невисокий аматорський рівень та досвід гри, орієнтований виключно на електрогітару або популярні музичні стилі).

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що інструментальна підготовка майбутніх учителів музики потребує концептуального переосмислення. Перенесення виконавських моделей, сформованих у системі професійної музичної освіти, у сферу педагогічної підготовки виявляється методологічно недостатнім, оскільки не враховує специфіку професійних функцій шкільного вчителя.

Встановлено, що ефективна підготовка вчителя неможлива без інтеграції виконавської, педагогічної та комунікативної складових. Практична імплементація моделі передбачає переорієнтацію навчальних результатів, інтеграцію теоретичних і практичних дисциплін, включення ансамблевої гри та навичок елементарного аранжування за визначеним інструментальним напрямом. Разом з тим визначено потенційні обмеження впровадження: часові рамки курсу, неоднорідний рівень попередньої підготовки здобувачів освіти, а також інерцію традиційних виконавських стандартів оцінювання.

Доцільність використання гітари в підготовці майбутніх учителів музики зумовлена її соціокультурною універсальністю та функціональною гнучкістю. Гітара є одним із найпоширеніших інструментів у сучасному музичному середовищі, що забезпечує природний зв'язок між академічною підготовкою та реальними музичними практиками підлітків. Її мобільність дозволяє організовувати музичну діяльність у різних просторових умовах – від класної кімнати до позашкільних заходів і відкритих майданчиків, не потребуючи складної технічної інфраструктури. Водночас відносна доступність інструмента та можливість швидкого залучення учнів до елементарного музикування сприяють створенню інклюзивного навчального середовища, у якому музична активність стає не епізодичною демонстрацією, а регулярною практикою спільної творчості.

Використана література:

1. de Bruin L. R. Instrumental music teachers' development of feedback across the lifespan: A qualitative study. *International Journal of Music Education*, 2024. Vol. 42, No. 1. pp. 32–46.
2. Havre S. J., Väkevä L., Christophersen C. R., Haugland E. Playing to learn or learning to play? Playing Rocksmith to learn electric guitar and bass in Nordic music teacher education. *British Journal of Music Education*, 2019. Vol. 36, No. 1. pp. 21–32. DOI: <https://doi.org/10.1017/S026505171800027X>
3. López-Íñiguez G., Pozo J. I. Analysis of constructive practice in instrumental music education: Case study with an expert cello teacher. *Teaching and Teacher Education*, 2016. Vol. 60. pp. 97–107.
4. Schön D. A. *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books, 1983. 374 p.
5. Shulman L. S. Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 1986. Vol. 15, No. 2. pp. 4–14.
6. Small C. *Musicking: The Meanings of Performing and Listening*. Hanover, NH: Wesleyan University Press, 1998. 230 p.
7. Zorzal R., Lorenzo O. Teacher–student physical contact as an approach for teaching guitar in the master class context. *Psychology of Music*, 2017. Vol. 47, No. 1. pp. 69–82. DOI: <https://doi.org/10.1177/0305735617737154>

References:

1. de Bruin, L. R. (2024). Instrumental music teachers' development of feedback across the lifespan: A qualitative study. *International Journal of Music Education*. Volume 42, Issue 1. pp.32-46
2. Havre, S.J., Väkevä, L., Christophersen, C.R., Haugland, E. (2019). Playing to learn or learning to play? Playing Rocksmith to learn electric guitar and bass in Nordic music teacher education. *British Journal of Music Education*. 36(1). pp. 21-32. doi:10.1017/S026505171800027X
3. López-Íñiguez, G., Pozo J. I. (2016). Analysis of constructive practice in instrumental music education: Case study with an expert cello teacher. *Teaching and Teacher Education*. Volume 60. pp. 97-107.
4. Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
5. Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, Vol. 15, No. 2. pp. 4–14.
6. Small, C. (1998). *Musicking: The Meanings of Performing and Listening*. Hanover, NH: Wesleyan University Press.
7. Zorzal, R., & Lorenzo, O. (2017). Teacher–student physical contact as an approach for teaching guitar in the master class context. *Psychology of Music*, 47(1), 69-82. <https://doi.org/10.1177/0305735617737154>

V. Sologub. Integrative approach to instrumental training of future music teachers (using the example of guitar)

The article justifies an integrative approach to the instrumental training of future music teachers, shifting the focus from performance virtuosity to multidimensional pedagogical competence. In the context of secondary education, instrumental mastery functions as a vital didactic resource for accompaniment, ensemble coordination, and classroom management. The study argues that traditional conservatory-based models are methodologically inadequate for teacher education because they prioritize artistic interpretation over pedagogical mediation and functional adaptability.

Drawing on the concepts of pedagogical content knowledge and reflective practice, the article conceptualizes instrumental competence as pedagogically mediated musicianship. Within this framework, training integrates technical development focused on functional reliability with theoretical literacy embodied in practice. This approach further encompasses pedagogical mediation skills for effective explanation and demonstration, alongside the communicative competence required for ensemble leadership and collaborative creation.

The acoustic guitar is particularly emphasized due to its mobility, harmonic completeness, and sociocultural relevance in contemporary youth culture. These characteristics allow for flexible implementation in both formal lessons and informal settings, promoting inclusive participation. Ultimately, the proposed model redefines instrumental mastery not as an autonomous artistic goal, but as a structurally differentiated component of professional formation aligned with the mission of school music teaching.

Key words: *integrative approach, instrumental training, music teacher education, acoustic guitar, pedagogical content knowledge, reflective practice, accompaniment, teacher professional competence.*

Дата першого надходження статті до видання: 26.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0